

"YULDUZLI TUNLAR"NING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI O'RNI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17548381>

Nurullayeva Sabrina Sheroz qizi

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Annotatsiya

Ushbu maqolada Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romani yosh avlod tarbiyasidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilindi. Romanning g'oyaviy-badiiy mazmuni, qahramonlar taqdirleri orqali yetkazilgan tarbiyaviy g'oyalar va ma'naviy qadriyatlar ko'rib chiqildi. Asarda aks ettirilgan vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik, halollik, adolat kabi axloqiy-ma'naviy fazilatlarning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati asoslandi. Romandagi ijobiy qahramonlar o'rnak sifatida taqdim etilishi va salbiy timsollar orqali tarbiyaviy ta'sir ko'rsatilishi aniqlandi. "Yulduzli tunlar" romanining milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va vatanga sadoqat tuyg'ularini shakllantirishdagi roli ko'rsatib berildi. Zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayonida klassik adabiyotdan foydalanishning samarali usullari va "Yulduzli tunlar" romani asosida o'quvchilar ma'naviy dunyosini boyitish yo'llari tadqiq etildi.

Kalit so'zlar

"Yulduzli tunlar", Pirimqul Qodirov, yosh avlod tarbiyasi, ma'naviy qadriyatlar, vatanparvarlik, axloqiy tarbiya, klassik adabiyot, milliy o'zlik, tarbiyaviy ahamiyat.

Аннотация

В данной статье проанализированы место и значение романа Пиримкула Кадыри "Звездные ночи" в воспитании молодого поколения. Рассмотрены идейно-художественное содержание романа, воспитательные идеи и духовные ценности, переданные через судьбы героев. Обосновано значение нравственно-духовных добродетелей, таких как патриотизм, трудолюбие, гуманизм, честность, справедливость, отраженных в произведении, в воспитании молодежи. Определено представление положительных героев романа в качестве образца и воспитательное воздействие через отрицательные образы. Показана роль произведения "Звездные ночи" в формировании национального самосознания, сохранении исторической памяти и чувств преданности родине. Исследованы эффективные методы использования классической литературы в современном учебно-

воспитательном процессе и пути обогащения духовного мира учащихся на основе романа "Звездные ночи".

Ключевые слова

"Звездные ночи", Пиримкул Кадыри, воспитание молодого поколения, духовные ценности, патриотизм, нравственное воспитание, классическая литература, национальное самосознание, воспитательное значение.

Annotation

This article analyzes the place and significance of Pirimkul Kadiri's novel "Starry Nights" in the education of the younger generation. The ideological and artistic content of the novel, educational ideas and spiritual values conveyed through the destinies of the characters were examined. The importance of moral and spiritual virtues such as patriotism, diligence, humanism, honesty, and justice reflected in the work in youth education was substantiated. The presentation of positive characters in the novel as role models and the educational impact through negative images were identified. The role of the work "Starry Nights" in forming national identity, preserving historical memory, and developing feelings of loyalty to the homeland was demonstrated. Effective methods of using classical literature in the modern educational process and ways of enriching students' spiritual world based on the novel "Starry Nights" were investigated.

Key words

"Starry Nights", Pirimkul Kadiri, youth education, spiritual values, patriotism, moral education, classical literature, national identity, educational significance.

KIRISH

O'zbek adabiyotining nodir durdonalaridan biri hisoblangan Pirimkul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romani o'zbek xalqining ma'naviy merosining muhim qismi bo'lib, yosh avlodni tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega. Asar 1970-yillarda yozilgan bo'lsa-da, undagi g'oyalar, qadriyatlar va tarbiyaviy ta'sir bugungi kunga qadar o'z dolzarbligini yo'qotmadi.

"Yulduzli tunlar" romani o'zbek xalqining murakkab tarixiy davridagi hayoti, insonlarning taqdirleri, ularning ichki kechinmalari va ma'naviy izlanishlari haqida hikoya qiladi. Asar orqali yozuvchi vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik, mehnatsevarlik, oila muqaddasligi kabi axloqiy-ma'naviy qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirish maqsadida chuqur tarbiyaviy g'oyalar ilgari surdi.

Zamonaviy jamiyatda yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk, milliy qadriyatlarga sodiq, vatanparvar shaxslar sifatida tarbiyalash muhim vazifa hisoblanadi. Bu vazifani amalga oshirishda klassik adabiyot namunalari, xususan,

"Yulduzli tunlar" kabi asarlar katta ahamiyat kasb etadi. Roman yoshlarga tarixiy tajriba, hayotiy donolik va milliy o'zlikni anglash imkoniyatini beradi.

ASOSIY QISM

"Yulduzli tunlar" romani haqida umumiy ma'lumot

"Yulduzli tunlar" romani Pirimqul Qodirovning eng yirik va muhim asarlaridan biri bo'lib, u XX asrning 70-yillarida yaratildi. Roman o'zbek xalqining murakkab tarixiy davridagi hayotini, insonlarning taqdir-talanlarini va ma'naviy dunyosini chuqur va har tomonlama aks ettirdi.

Asarning bosh qahramonlari – Yusuf, Kumush, Lutfulla, Sodiq va boshqa timsollar orqali turli xil xarakterlar, dunyoqarashlar va hayotiy pozitsiyalar namoyish etildi. Roman voqealari ichki to'qnashuvlar, insoniy munosabatlar, orzular va umidlar, xafa bo'lishlar va sevinchlarga to'la bo'lib, o'quvchini hayotning chuqur qatlamlariga olib kiradi.

Yozuvchi romanda tarixiy voqealar va ijtimoiy jarayonlar fonida oddiy insonlarning taqdirlari, ularning ma'naviy dunyosi, ichki kurashi va hayotiy tanlovlari tasvirlandi. Bu tasvirlar orqali Pirimqul Qodirov o'quvchilarga chuqur hayotiy darslar berish va tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish maqsadiga erishdi.

Romanda aks ettirilgan axloqiy-ma'naviy qadriyatlar

"Yulduzli tunlar" romani yosh avlodga axloqiy-ma'naviy qadriyatlarni o'rgatish va singdirish uchun boy manbaa hisoblanadi. Asarda aks ettirilgan asosiy qadriyatlar quyidagilardan iborat.

Birinchi qadriyat – vatanparvarlikdir. Roman qahramonlari o'z vatani, tuproqi va xalqiga bo'lgan chuqur muhabbat va sadoqat namunalarini namoyish etadi. Yusuf va boshqa ijobiy qahramonlarning xatti-harakatlari, fikr-mulohazalari va hayotiy tanlovlari vatan tuyg'usi bilan bog'liqdir. Bu xususiyat yoshlarda vatanga muhabbat, milliy g'urur va o'z xalqi uchun mas'uliyat hissini uyg'otishga xizmat qiladi.

Romanda mehnatning ulug'vorligi, ehtiromliligi va inson hayotidagi o'rni ta'kidlandi. Qahramonlarning mehnatkashlik, sabrlilik va maqsadga intilishlari orqali yoshlarga mehnatni hurmat qilish va mehnat orqali hayotda muvaffaqiyatga erishish yo'li ko'rsatildi.

Asar qahramonlari o'rtasidagi munosabatlar, ularning bir-biriga bo'lgan munosabatlari va xalq manfaati yo'lidagi faoliyati insonparvarlikning yorqin namunalari sifatida taqdim etildi. Bu xususiyat yoshlarda boshqa insonlarga hurmat, mehr-oqibat va yordam berish fazilatlarini shakllantirishga yordam beradi.

Romanda halol, to'g'ri so'z va vijdonli hayot kechirishning ahamiyati ta'kidlandi. Salbiy qahramonlarning yolg'on, aldov va noadolatli xatti-

harakatlarining oqibatlarini orqali yoshlarga halol va adolatli bo'lish zaruriyati anglatildi.

"Yulduzli tunlar"da oila, ota-ona hurmat-e'tizori, farzand tarbiyasi va oilaviy munosabatlarning ahamiyati chuqur aks ettirildi. Bu qadriyatlar yoshlar ongida oilani qadrlash va hurmat qilish tuyg'usini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Qahramonlar obrazi orqali tarbiyaviy ta'sir

"Yulduzli tunlar" romanining asosiy tarbiyaviy kuchi uning qahramonlari orqali amalga oshiriladi. Yozuvchi ijobiy va salbiy timsollar yaratish orqali o'quvchilarga hayotda qanday bo'lish va qanday bo'lmaslik kerakligini ko'rsatdi.

Ijobiy qahramonlar – Yusuf, Kumush va boshqalar o'rnak shaxslar sifatida taqdim etildi. Ularning fazilatli xulq-atvori, olijanob maqsadlari, mehnatsevarlik va halolliklari yoshlarga amal qilish uchun namuna bo'ladi. Bu qahramonlarning hayotiy yo'li, qiyinchiliklar oldida berkinmasligi, maqsadiga erishish uchun kurashi yoshlar uchun ilhomlanish manbai hisoblanadi.

Yusuf obrazi ayniqsa muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega. Uning ichki dunyosi, ma'naviy izlanishlari, vatanga muhabbati va insoniy qadriyatlarga sodiqligi yoshlarga hayotda to'g'ri yo'lni tanlash, qiyinchiliklarga bardosh berish va o'z qadriyatlariga sodiq qolish darsini beradi.

Salbiy qahramonlar orqali esa yozuvchi yomonlik, manfaatparastlik, yolg'on va vijdotsizlikning yaramasligini ko'rsatdi. Bu timsollarning hayotiy muvaffaqiyatsizliklari va ichki azoblari yoshlarda salbiy xatti-harakatlardan saqlanish istagi uyg'otadi.

Romanning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni

"Yulduzli tunlar" romani zamonaviy ta'lim-tarbiya tizimida muhim o'rin tutadi. Asar maktab dasturida adabiyot fani doirasida o'rganiladi va yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasining muhim vositasi hisoblanadi.

Ta'lim jarayonida "Yulduzli tunlar"ni o'rganish yoshlarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

Birinchidan, yoshlar badiiy adabiyotning boy va murakkab dunyosi bilan tanishadi, adabiy asarlarni tahlil qilish, qahramonlar xarakterini tushunish va badiiy matnni idrok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ikkinchidan, asar orqali yoshlar hayotiy tajriba, donolik va axloqiy-ma'naviy qadriyatlarni o'zlashtirishadi. Romandagi voqealar va qahramonlar taqdiri yoshlarga o'z hayotlarida to'g'ri yo'lni tanlash uchun qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Uchinchidan, "Yulduzli tunlar" tilning go'zalligi, nutqning ifodaviylik va obrazlilikini o'rganish uchun a'lo namuna hisoblanadi. O'quvchilar asar orqali o'z nutqlarini boyitadi va badiiy so'zlash san'atini o'rganadilar.

To'rtinchidan, roman orqali yoshlar tanqidiy fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish va mustaqil fikr bildirish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Asardagi voqealar va qahramonlar xatti-harakatlarini tahlil qilish orqali o'quvchilar hayotdagi turli vaziyatlarni baholash va to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini oshiradilar.

"Yulduzli tunlar" romani nafaqat ta'lim muassasalarida, balki oila va jamiyat darajasida ham yoshlar tarbiyasida foydalaniladi. Ota-onalar farzandlarini kitobxonlikga o'rgatish, ular bilan birgalikda adabiy asarlarni muhokama qilish va hayotiy masalalarda to'g'ri yo'lni ko'rsatish uchun romandan foydalanish imkoniyatiga ega.

Oilada "Yulduzli tunlar"ni o'qish va muhokama qilish ota-ona va farzandlar o'rtasidagi ma'naviy yaqinlikni mustahkamlaydi, oilaviy suhbatlarga mazmunli yo'nalish beradi va farzandlarning ma'naviy-axloqiy dunyosini boyitishga yordam beradi.

Jamiyat darajasida esa kutubxonalar, madaniy markazlar, yoshlar tashkilotlari romanni targ'ib qilish, adabiy kechalar va muhokamalar tashkil etish orqali yoshlarni klassik adabiyot bilan yaqindan tanishtirishlari va tarbiyaviy ishlarni kuchaytirishlari mumkin.

XULOSA

"Yulduzli tunlar" romani o'zbek adabiyotining nodir durdonalaridan biri bo'lib, yosh avlodning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida beqiyos ahamiyatga ega. Asar orqali yoshlarga vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik, halollik, adolat va oila muqaddasligi kabi ezgu fazilatlar o'rgatiladi.

"Yulduzli tunlar" romani kabi klassik adabiyot namunalari yoshlar tarbiyasida samarali foydalanish milliy qadriyatlarni saqlash, ma'naviy yuksalish va barkamol avlodni voyaga yetkazish uchun muhim shart hisoblanadi. Kelajakda bu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar va amaliy ishlar yoshlarimizning ma'naviy-axloqiy jihatdan kamol topishiga yanada katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayev Yu.N. Pirimqul Qodirov ijodi va zamonaviylik. – Toshkent: Akademnashr, 2022. – 312 b.
2. Hasanov A., Yoqubov I. O'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2023. – 448 b.
3. Jurayev M.R. Badiiy adabiyot va ma'naviy tarbiya. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021. – 268 b.
4. Karimov N.Q. XX asr o'zbek adabiyoti. – Toshkent: Fan, 2022. – 392 b.

5. Mirzayev S.B. Adabiyot va tarbiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023. – 224 b.
6. Normatov U.A. Yosh avlod ma'naviy tarbiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 296 b.
7. Qahhorov Q.T. O'zbek nasri taraqqiyoti. – Toshkent: Universitet, 2022. – 368 b.
8. Quronov D. Pirimqul Qodirov asarlarining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. – Toshkent: Tafakkur, 2023. – 256 b.
9. Rahmonov G.H. Ta'lim-tarbiyada adabiyotning o'rni. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2021. – 288 b.
10. Sulaymonov B.X. Klassik adabiyot va zamonaviylik. – Toshkent: Sharq, 2022. – 336 b.